

De onrustige, snelle wereld gaat voor sommige mensen veel te hard. Ze hebben hun smartphone de deur uitgedaan, leven sober en volgen hun eigen denkbepelden. *De Gelderlander* brengt een serie verhalen over mensen die niet met de grote stroom meegaan. Vandaag aflevering 5: **Michiel Jonker, privacyactivist.**

Activist Michiel Jonker

De beschermheer van zijn eigen en andermans privacy

Wilma de Cort
Arnhem

Anbellend bij zijn bovenwoning in Arnhem voelt hetzelfde als op de drempel staan van een geheimpje. Hier woont Michiel Jonker, privacyactivist. Een man die niet zomaar zijn adres of zijn telefoonnummer zal geven en dat heeft hij ook in dit geval niet klakkeloos gedaan.

Eerst wilde hij mailen. Over wat precies de bedoeling was van een gesprek en zijn voorwaarden om daarmee in te stemmen. Maar als het bovenraam opengaat, steekt daar een vrolijk hoofd doorheen van een man die best open overkomt. Zijn checks vooraf helpen daarbij, legt hij uit. Die waren bedoeld om zich nu vrijer en veilig te kunnen voelen.

Jonker beschermt zichzelf en zijn privacy. Daar hoort bij dat hij niet zomaar zijn persoonsgegevens verstrekt. Als hij daartoe wordt gedwongen, terwijl hij niet verplicht is ze af te geven, stapt hij desnoods naar de rechter. Wat hij koopt, leest, draagt, mankeert en waar hij heen gaat; dat wil hij alleen delen als hij daar zelf voor kiest. Voor een inkijkje in zijn privéleven is hij zelf zoveel mogelijk de portier. Dit vraagt een alerte houding, want openlijk en heimelijk worden ons voortdurend persoonsgegevens ontfutseld, stelt hij.

De afspraak met Michiel Jonker is dat het gesprek vooral zal gaan over de impact die het beschermen van zijn privacy heeft op zijn eigen leven. Wat moet hij allemaal laten? En waar komt zijn behoefte vandaan om er zo'n punt van te maken?

De meeste Nederlanders doen dit namelijk niet. Nou ja, dat is niet waar. Maar liefst 94 procent van de Nederlanders deelt de zorg van Jonker en vreest dat hun privacy onvoldoende is beschermd, zo blijkt uit onderzoek van de Autoriteit Persoonsgegevens. Maar voor de meeste mensen geldt: zo gauw ze snel iets willen bestellen of regelen, is die impuls sterker dan hun angst: ze geven hun persoonsgegevens toch maar af. Kortom: privacy vinden we allemaal heel belangrijk, maar nu, voor het gemak, even niet.

Iemand moet het doen

Als Michiel Jonker uitlegt waarom hij niet vanzelfsprekend zwicht voor dit gemak, moet hij persoonlijk worden. „De paradox is: wil ik echt iets bereiken op het gebied van privacy, dan moet ik die van mezelf bijna opgeven”, zegt hij. „Ik heb gemerkt dat dit de meest effectieve manier is om er aandacht voor te krijgen. Dus geef ik interviews en geef ik iets van mezelf bloot. Want ik doe dit niet alleen voor mezelf, dan was ik wel onder de radar gebleven. Ik geloof dat als niemand opkomt voor onze privacy, het hartstikke fout gaat.”

Hij was 8 jaar, zat in een dorp op school,

toen de onderwijzers samen met zijn ouders besloten dat hij een klas zou overslaan. Het nieuwtje ging als een lopend vuurtje door het dorp en toen hij na een vakantie terugkeerde op school, bleek zijn wereld veranderd, zegt hij.

„Wij waren import in het dorp en de beslissing werd niet gepikt. Een jongen kwam voor me staan en zei: 'Ha professor.' Zo begon het en het liep uit op pestrijen, schelden en hij werd geslagen. De groep had hem verstoten en Jonker besefte dat hij zichzelf moest beschermen, 'want niemand anders doet het'.

De gebeurtenis veranderde iets in hem. Het kan iedereen, ieder moment overkomen, meent hij. Bij de coronapandemie zag hij hetzelfde mechanisme. Er was een grote groep die een bepaalde kant op wilde en wie daarin niet mee ging, had een probleem. „Bij massavorming verdwijnt heel gauw het respect voor individuele verschillen, voor feiten en voor onafhankelijke wetenschap. Grondrechten werden tijdens de coronacrisis zonder serieuze toetsing aan de kant geschoven. Duidelijk werd ook dat de rechter je in zo'n geval niet beschermt, want die ging mee met de macht.”

Bent u op een doorsnee dag zich voortdurend bewust van uw privacy?

„Ik denk er niet de hele dag aan, maar er zijn telkens momenten die opvallen. Laatst bijvoorbeeld, stond ik in een supermarkt bij de kassa waar je contant kunt betalen. Daar stond een lange rij, terwijl het bij de zelfscankassa's heel rustig was. De rij werd nog langer toen een vrouw haar boodschappen met dubbeltes en stuivers begon af te rekenen. Maar het personeel bij de zelfscankassa, dat niks had te doen, sprong niet bij. Mijn ergernis groeide.

„Je wordt op allerlei terreinen gepusht om data af te geven. Ooit hoefden er maar vier klanten bij een kassa te staan of er ging een volgende open. Er zijn steeds minder gewone kassa's. Het is een ontmoedigingsbeleid, want de data die worden verzameld bij de zelfscankassa's zijn voor de supermarktondernemers veel geld waard.”

Michiel Jonker gaat in Arnhem niet naar filmhuis Focus, hoewel ze daar het soort films draaien waar hij van houdt. Reden: je kunt er alleen pinnen. Daarom mijdt hij ook het Arnhemse Stadstheater en Musis. Jonker wil cash kunnen betalen, een grondrecht, zegt hij, want pinnen, betekent persoonsgegevens delen; het is een traceerbare betaling. Langzaam maar zeker worden we de kant op geduwd dat alleen nog digitaal betalen mogelijk is, stelt hij.

Het tegenargument dat contant geld overvallen kan uitlokken, relativeert hij. „Bedrijven zijn in het algemeen goed beschermd tegen overvallen met aparte kluisjes voor grotere bankbiljetten en tegenwoordig hangen overal camera's. Het is een minieme onveiligheid vergeleken bij de risico's van ondergronds en ongemerkt

allerlei data over iedereen verzamelen. Je hoeft maar naar de toeslagenaffaire te kijken om te beseffen hoe onveilig de overheid kan zijn.” (Achteraf bleek dat de Belastingdienst fraude opspoorde met een algoritme dat mensen met een laag inkomen selecteerde, WdC).

Jonker doet wel concessies. „Je privacy wordt wel van duizend kanten aangevallen. Onbegonnen werk om dit op al die punten te bestrijden.” Hij gebruikt internet, ondanks trackingssystemen die hem kunnen registreren. „Ga ik niet op internet, dan word ik geestelijk afgekoppeld en dat gaat me te ver. Ik wil nieuwssites kunnen volgen.”

Hij reist ook met het openbaar vervoer met 'een zogenaamde anonieme ov-chipkaart, die helemaal niet anoniem is'. „Want ik wil vrienden in andere steden kunnen bezoeken.” Ook doet hij aan internetbankieren, maar hij verzet zich tegen de druk van zijn bank om diens app en daarmee een smartphone te gebruiken. Jonker heeft een ouderwetse Nokia-telefoon, alleen om te bellen. In WhatsAppgroepen dus ook geen Jonker, dan moet er maar apart voor hem een mail uit.

„Ik ben niet tegen internet of digitalisering op zich”, zegt hij, „Ik ben tegen de stiekeme manier waarop gegevens worden verzameld en we dus te manipuleren zijn. Dat gebeurt met een combinatie van digitale en fysieke systemen, zoals poortjes op treinstations, die het heel moeilijk maken om er niet aan mee te doen.”

Geregeld gaat het goed fout met hacks en datalekken. Zoals pas nog, toen na onderzoek van de FBI en politie 'Genesis Market' offline werd gehaald. Via die marktsite waren miljoenen gebruikersprofielen met digitale vingerafdrukken aan criminelen verkocht, onze grootste vrees, leert onderzoek. Jonker herinnert aan de persoonlijke data uit de systemen van de GGD die op internet belandden.

Waar bent u bang voor wat er met data kan gebeuren?

„Mijn angst is dat anderen je leven op microniveau kunnen sturen en manipuleren. Dat de kansen die je krijgt, afhangen van data die over je verzameld zijn en bepaalde conclusies die daaruit worden getrokken. Ook het ontbreken van data kan tegen je worden gebruikt. Zeker in de huidige samenleving. 'O, zit die sollicitant niet op Facebook? Is hij dan wel sociaal? Past hij in ons team?'”

Zo schuiven we steeds meer op naar een samenleving die steeds verder ontmenselijkt, waarin mensen data zijn, meent hij. „In landen als China en Noord-Korea zitten een paar mensen aan de top die met de hulp van een paar digitale systemen hele groepen hun macht kunnen opleggen. Ook in het Westen worden digitale systemen steeds vaker gebruikt om om grondrechten en democratie te omzeilen.”

“Je privacy wordt van duizend kanten aangevallen

94

■ In Nederland maakt 94 procent van de bevolking zich zorgen over hun privacy. Er heerst een angst dat deze onvoldoende beschermd is.

▲ Michiel Jonker wil niet op de foto en zijn interieur, huis en de directe omgeving van zijn woning mogen ook niet vastgelegd worden. Jeroen Nissen mocht wel een illustratie van hem maken.